

že je můžeme pronásledovati i tam. Vedle jejich ideálu, který znamená kulturně samotářství a zpátečnictví a který jest ve svém jádru založen na bázni před cizí konkurencí, vedle tohoto ideálu pasivity, který nás hospodářsky zeslabuje, můžeme postavit ideál aktivity, nebojácné soutěže, důvěry ve své schopnosti, ve svojí práci a píli. Autarkie, jak říká právem Gerloff,*) může býti cílem pro zoufalce, ale nemůže býti cílem pro národ, který věří ve svou budoucnost.

Alfred Drucker.

Sto let Jednoty Průmyslové v Praze.

Dne 1. března připadlo sté výročí ustavení jedné z nejvýznamnějších českých korporací kulturně-odborných, Jednoty k povzbuzení průmyslu v Čechách, stručně zvané Jednota Průmyslová.

O působení a významu Průmyslové Jednoty najdeme hojně zprávy současné i poučení v historické literatuře 19. století. Jest i několik souhrnných líčení její působnosti. Již r. 1858 nastínil dr. Frant. Lad. Rieger, který byl jednatelem Jednoty Průmyslové od r. 1848—1864 a v ní vlastně započal své působení buditelsko-politické a kulturní, v německé řeči počátky a prvních 25 let její činnosti. Původní práce o její organizaci a dějinách najdeme v naučných slovnících: Riegrově, psanou prof. dr. K. Kořistkou, Ottově od sekr. a spisov. Jana Liera i Masarykově. Obsažný spisek napsal řed. J. Lier o šedesátiletém působení proslulé veřejné odborné technologické knihovny Jednoty r. 1895. Prof. dr. Albín Bráf v přednášce k 70. jejímu výročí vystihl neobyčejně přehledně a rozborně národohospodářský význam Jednoty v českých dějinách 19. století. O poměrech hospodářských a národních v Čechách v době založení Jednoty Průmyslové, zejména před rokem 1848, velmi poučny jsou vzpomínky Marie Červinkové-Riegrové z pamětí dr. Fr. Lad. Riegra „O Průmyslové Jednotě před r. 1848“ v časopise „Zvon“ r. 1909.

O vzniku a vývoji průmyslového školství v Jednotě Průmyslové psal v letech 1928 a dalších vládní rada Ing. A. Rosa, ředitel Státní průmyslové školy v Praze, která jest přímým pokračováním školy průmyslové v Jednotě ze soukromých sbírek dr. F. L. Riegra a JUC. Al. Prav. Trojana otevřené r. 1857. Dokumentární jsou též výroční zprávy vydávané od vzniku Jednoty a přehledy o její činnosti v jejím orgánu „Obzoru Národohospodářském“, založeném prof. dr. Jos. Gruberem r. 1896 jako první český národohospodářský časopis nejvážnějších směrů vědeckých a praktických.

Podepsaný v řadě spisků informoval veřejnost o vývoji Jednoty a její knihovny, která po převratu měla býti jádrem tvořícího se souboru odborných knihoven pražských jako Ústřední knihovna technická a průmyslová.

Poměry hospodářské na začátku a v první čtvrtině 19. století byly určovány počátky vývoje techniky, vynálezy z oboru chemie, parního

*) „Autarkie?“ Pět přednášek od K. Brandta, V. Euckena, R. Löba, K. Langeho, W. Gerloffa (Rowohlt, Berlin 1932).

stroje, lokomotivy, lodního šroubu, technologickými objevy průmyslovými. Po stránce duševní byla uvolněna a rozhojněna svoboda myšlení a činnosti lidstva výsledky období encyklopedistů, snah osvěcenských a sociální a politickou revolucí francouzskou. Rozvoj tento byl ovšem sražen v jednotlivých zemích evropských následovavšími válkami napoleonskými, ač i tyto měly v zápětí vznik nových průmyslů v Evropě (výroba cukru z řepy). V zemích českých, jako součásti tehdejší monarchie rakouské, působila v té době také finanční derouta, vzniklá po válkách napoleonských, a znehodnocení bankocetlí.

Poznání, že jest v tuzemsku určité předpojetí proti výrobkům domácích továren, vedlo tehdejšího nejvyššího purkrabí pro Čechy hraběte Karla Chotka, aby uspořádal v roce 1828 podle návrhu guberniálního rady Josefa Eichhoffs v Praze veřejnou výstavu českých výrobků, aby byl získán praktický přehled o stavu průmyslu, podle kterého by bylo možno sledovati další pokroky výroby. Výstava tato měla na tehdejší dobu krásný úspěch a vzbudila velký ohlas v domácím průmyslu a živnostech, takže byla opakována ještě v letech 1829 a 1831. Výstava v roce 1831 projevila již zvláště velký pokrok výroby průmyslové v zemích českých oproti roku 1828 a prokázala, že se výrobky domácí nejen vyrovnají cizím, ale v mnohých oborech namnoze je předčí.

Z úspěchu výstav bylo všeobecně usuzováno, že jest trvale udržeti zájem o vývoj průmyslu a hospodářství pro blaho země založením ústavu k povzbuzení a povznesení průmyslu, živností a výroby v Čechách. Myšlenku tuto prvý vyslovil a také uskutečnil vrchní ředitel výstav hrabě Josef Dietrichstein, zemským presidentem pověřený, za účinné pomoci guberniálního a obchodního rady Karla Aug. Neumanna.

Účel, směr a postavení ústavu, navrženého s obdobou podle francouzského vzoru „Société pour l'encouragement de l'industrie nationale“, motivoval navrhovatel ve zprávě o výstavě z r. 1828 velmi duchaplně:

„Nelze-li v Čechách i přes tak mnohé záslužné výkony považovati všechno za postačující a všem požadavkům do té míry vyhovující, jak by opravňovala velká rozmanitost přírodnin, kterou se může vykázati málo zemí téže polohy; nebo i množství duševních schopností, jak jest málo kterým národům údělem; a i povzbuzující snahy vládní, jest příčina toho nejen v rozptýlení, ve způsobech jednoduchého, z největší části méně bohatého a na nejnutnější potřeby se omezujícího obyvatelstva; nikoli jen v malém počtu velkých, po ruce jsoucích kapitálů a v obtížích, s jakými jest bojovati rozsáhlejším podnikům průmyslovým, jejichž odbytu ještě není zajištěno; nejen v obchodních konjunkturách nové doby, nýbrž hlavní příčinu toho jest hledati v té okolnosti, že u nás oba prvky průmyslu, hmoty přírodní a základní (elementární) školy, oživující duševní síly lidu, jsou sice nasnadě, avšak nikoli v jednom živoucím organismu spojeny.

Aby bylo lze okolnost tuto vysvětliti, nutno rozdělití slovo průmysl ve dva různé významy: řemeslnost (Gewerbsfleiss) a podnikavost (Gewerbsgeist). Řemeslnost jest mechanická činnost rozmnožující stav dosavadní jen potud, pokud zajišťuje odměnu za vynaloženou námahu. Jest podmíněna tudíž odbytem a tím též okolnostmi časovými. Okolnosti tyto

jsou též důvodem, nepokračuje-li řemeslnost vpřed. Přes to však jest tato řemeslnost jen tělem průmyslu. Oživující jest duševní vedení. Tvořivý duch tento jest podnikavost.

Tento genius průmyslu, vytvářející statek poznatků, rozmnožující a zdokonalující vědění, zušlechťující účinky vůle, vyhledává nezužitkované dosud síly země, vynalézá nové výrobky a činí cizí výrobky v tuzemsku zbytečnými; zlepšuje stávající, hledá, aby je se ziskem snadněji vyráběl. Získává pro ně i v cizině poptávku a přispívá tím sám značně k rozšíření obchodu, který jest pro řemeslnost přední podmínkou rozvoje. Činnost tato jest nejen, aby plnila měšec, nýbrž aby zvýšila duševní síly a rozum národa; nezaměstnává se výpočtem předností okamžiku pro jednotlivosti, nýbrž povzbuzováním obecných zájmů, aniž odchod i početných sil může jeho činnost potlačit.

Činnost podnikatelská v cizině, která tvoří, co jsme tam dříve dodávali, jest hlavní příčinou zdržení domácí řemeslnosti; přestává tam, kde domácí podnikavost vstoupí ve stejnou činnost a probudí se ze snění, které dosud sdružovalo spojení hmoty a talentu v živý a životný průmysl.

Vzdálenost moří, cizí celní zákony, málo splavných řek, stejně jako nedostatek vodních průplavů, jsou sice omlouvající těžkosti, avšak nikoli nepřekonatelé překážky, nebo ještě méně základní příčiny onoho zjevu. Ten jest v podnikavosti ciziny dříve probuzené, stále povzbuzované svou geografickou polohou, svými zámořskými majetky a jinými, často přírodou podmíněnými poměry, rychle pronikající a vpřed kráčející i vyrostší v samostatnou sílu, takže i nešťastnými okolnostmi časovými, které stlačují řemeslnost, nemůže býti ve svém vývoji zadržen. Nejmladším příkladem o tom jest Anglie, kde ještě teď (r. 1828 pozn. refer.) v důsledku známé obchodní krise statisíce dělníků jsou bez chleba, tisíce továrníků nemají odbytu pro své výrobky, a kde přes to podnikavost vynalézá denně novinky a zlepšení, které zajišťují samy zemi prvenství ve směru technickém. Co by však bylo již dnes z Anglie a co by se stalo z ní v budoucnosti, kdyby tam pozůstávala jen řemeslnost jako dědička v šťastných dobách činné, nyní snící podnikavosti.

Rozpoznáme-li však zlo, můžeme i určití léčivé prostředky; v pouhé řemeslnosti nejsou, neboť tato jest, jak již zmíněno, odvislá na odbytu, kterému i nejvyšší státní správa může jen nepřímou pomáhati, zvětšíc počet obecně výměnných prostředků, a to ještě jen v mezích její vnitřní působnosti. Do zahraničí lze proniknouti spíše vlastní podnikavostí, kterou poctivá a rozumná politika státní může jen podporovati. A tato podnikavost musí býti u nás udržována na stejné výši jako v cizině, k čemuž nutno vrstvy průmyslové buditi a povzbuzovati.“

Na základě těchto úvah založena byla r. 1829 za účinné spolupomoci purkrabí hr. K. Chotka Jednota k povzbuzení průmyslu v Čechách s účelem povznesení průmyslu, obchodu a živností a zvelebení a povzbuzení výrobnosti všech odvětví průmyslových v Čechách. Svolání ustavující schůze se však prodloužilo nastalými okolnostmi politickými v zemích západních, ohrožujícími mír, hlavně však cholerovou nákazou, která byla zavlečena do Čech ze zemí východních, až do roku 1833, kdy byly provedeny volby a započata úspěšná činnost nové korporace ve směrech statisticko-hospo-

dářských, vzdělávacích a výchovných, postavivší ji po bok nejdůležitějším institucím probuzenským v Čechách a zajistivší jí po plné století nejlepší význam v českých dějinách kulturně-hospodářských. K nastalému výročí letého trvání připravuje Jednota Průmyslová vydání svých dějin ve sborníku za spolupomoci historických pracovníků ze skupiny „Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v ČSR. při Technickém museu čsl.“, který slibuje býti hodnotnou publikací našich dějin hospodářských. Dějiny Jednoty Průmyslové byly již uznanými autoritami národohospodářskými žádány při předešlých jejích jubileích. Letos usku-teční se konečně společnou prací obou zmíněných institucí.

Praví se, že historie jest učitelkou života. Jak oprávněno jest toto rčení i v hospodářství států a národů, jest zřejmo právě z historie Jednoty Průmyslové, která prožila v století svého působení základní otřesy a převraty národní i hospodářské, z nichž však vždy vyšel národ posílen, měl-li jen pevnou víru v sebe a odhodlání zvítězit! Inž. B. Mansfeld.

R O Z H L E D Y

O zahraničním obchodu a konjunktuře v únoru. — Zákon o Půjčce práce. — Zákon o dani kuponové a o snížení úroků z emisních dluhů. — Snížení úrokových sazeb debetních i kreditních ústavů. — Platební konflikt mezi Československem a Německem. — Budoucnost dolaru. — Mezinárodní ocelářské dohody.

Podle číslic o konjunktuře a zahraničním obchodě v únoru setrvává světová krise dále celkem na rovně probíhající nízké křivce deprese. Nedošlo k podstatnému zhoršení, naopak situace působí dojmem pozvolného ozdravování. Všechno, co působilo na stlačení — bankovní krise, jež nastala v březnu v U. S. A., byla rušivým momentem prvního řádu a byla by do roka nabyta podobného škodlivého rozsahu jako při pádu Kreditky a Danatbanky — bylo ihned vyrovnáno silami, působícími směrem vzestupným. Že dnes tyto síly, které dosud zcela scházely, tu jsou, ukazuje, že situace se přece změnila proti době před rokem. Dnes přes to, že každý den přináší nová nepotěšitelná překvapení, zvláště politické povahy, jest málo nebezpečí, že dojde k příkrému poklesu, naopak se zdá, že deprese vstoupila nyní do svého druhého období, konstruktivního. Všechny nevyrovnanosti a nemožné výstřelky, jež krise způsobila a jež prozatím znemožňují opětný postup, jsou nyní odstraňovány. Déle desíti let chodilo se s prázdnými řečmi kolem této otázky. Nyní pouhé uplynutí doby přivádí lidstvo do velmi nepohodlné a bolestné situace chopiti se jednoho každého z těchto problémů v jeho celé skutečnosti a pracovati tím k jejímu ozdravení.

Světový trh peněžní jest dále plynulý. Dokonce americká krise bankovní, která v New Yorku vyhnala sazby za hotové peníze z 1% na 4.1% (koncem března jen ještě 3%), v Evropě úrokové sazby nezměnila.